

■ Na samém začátku byl slib. Slib, který jsem dala Evě Machové na 20. kaplickém divadelním létě před všemi semináristy. Týkal se pokusu vytvořit a vyzkoušet koncepci seminářů dramatické výchovy pro učitelky mateřských škol v rámci odborného školení.

Shodou šťastných okolností

O JEDNOM SPLNĚNÉM SLIBU

se nás v Kaplici sešlo několik kolegyně ze stejného pražského obvodu — dr. Vlasta Gregorová, Dana Haaseová, dr. Helena Švandová a já. Atmosféra přehledla a seminář manželů Kristy a Jiřího Bláhových nás nachylovaly pro dramatickou výchovu a naladily pracovní. Odvály i onu předlošku vzpomínku na pocit marnosti z nepochopení, když jsem u nás na obvodě — tehdy ještě sama — prosazovala podobnou koncepci školení dramatické výchovy.

Hněd v září jsme konfrontovaly své názory nazrálé přes prázdniny a pustily jsme se do přípravy semináře na obvodě Prahy 6.

Stanovení cíle

Shody jsme se na tom, že se v semináři musíme zaměřit především na osobnost učitele, neboť nezbytnou podmínkou kladného působení dramatické výchovy je to, aby se jí věnovali lidé nejen citliví, ale i fundovaní, poučení, kvalifikovaně vzdělaní. V průběhu školení jsme chtěly prostředky dramatické výchovy odkrývat schopnosti učitele, rozvíjet jejich tvořivost a vybavovat je praktickými dovednostmi pro dramatickou výchovu v mateřské škole.

Obsah lekcí

Naplánovávaly jsme sedm lekcí. Všechny měly formu praktické cvičení. Každé lekci dominovalo vždy jedno téma, ale současně jedna na druhou navazovaly. Snažily jsme se o zachování logické posloupnosti: 1. Seznamovací lekce, 2. Vnímání, 3. Fantazie a představitelství, 4. Kultura řeči, 5. Kontakt, prostor, 6. Práce s předmětem, 7. Práce s textem. Jméno si ovšem vědomo toho, že takové řazení lekcí nemusí být pravidlem.

Z každé lekce se pořizoval zápis pro všechny frekventantky. Zápis obsahoval názvy her,

utříděné podle možnosti do jednotlivých okruhů. A aby byla zachována názavnost jednotlivých lekcí a abychom předešli zbytečným opakováním jednotlivých her, byly zápisy předeslých lekcí předávány také lektorům.

Na každou lekci jsme se snažily pozvat jiného lektora, aby-

ky z dostupných publikovaných materiálů.

* * *

Začátkem října jsme se poprvé sešly v klidném a estetickém prostředí mateřské školy v Nebušicích. Díky přípravě a osobnímu zaujetí se podařilo splnit naše záměry. Bez přehánění lze říci, že v semináři vládla demokratická a tvořivá atmosféra. Protože nás zajímal dopad jednotlivých lekcí na semináristky, vyhradily jsme posledních 15 minut lekce vždy diskusi, případně anonymní anketě.

Časová tiseň znemožnila převést nábor semináristek podle našich představ — pouze jedna třetina přišla ze zájmu, ostatní byly naprosto neinformované, do semináře byly direktivně vysílány. Ale už po první lekci se vztahy vyjasňovaly. Princip aktivního zapojení všech semináristek jako základní prostředek dramatické výchovy plně prokázal svoji účinnost.

I když jsme mohly svým kolegyním zprostředkovat pouhé náhlednutí do oboru dramatické výchovy, potěšilo nás, že začaly chápat její možnost. Její význam při citové výchově dítěte, při rozvíjení jeho vztahů k okolnímu světu, při kultivování jeho mezilidských vztahů a vlivu na jeho socializaci.

* * *

A co bude dál? Na jaře začal druhý seminář pro dalších 15 učitelek a uvažujeme o možnosti zřídit klub dramatické výchovy na obvodě Prahy 6. Slib vytvořit a vyzkoušet koncepci seminářů dramatické výchovy pro učitelky mateřských škol v rámci odborného školení byl tedy splněn. A můžeme si jen přát, aby se dramatická výchova stala pro absolventy školení základním uvědoměným principem přístupu k dětem v jejich každodenní práci.

/NINA PETRASOVÁ/

LEKCE A LEKTOŘI

1. lekce
Úvod do dramatické výchovy a seznamování (Nina Petrasová, učitelka MŠ Janáčkova, Praha 6)

2. lekce
Vnímání (Eva Bističová, OÚVPP, Praha)

3. lekce
Představitelství, fantazie (Karel Vostárek, scénograf Divadla u Jindřišské věže, Praha)

4. lekce
Kultura řeči (Šárka Štembergová, učitelka (SU))

5. lekce
Kontakt, prostor (Irena Černá, učitelka MŠ Malovická, Praha 4-Spořilov)

6. lekce
Hra s předmětem (Nina Petrasová)

7. lekce
Práce s literárním textem, literární text jako inspirace dramatických her (Jaroslav Provazník, redaktor Česko-slovenského toulkáře)

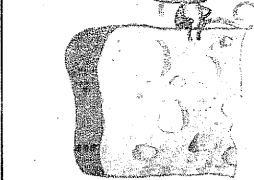
BONBÓN

Z přípravy k 7. lekci (Práce s textem)

1. POZNEJ KAMARÁDA POSLEPU. Hráči se postaví do kruhu. Vedoucí zaváže jednomu oči šátkem, dovede ho doprostřed kruhu a promíchá ostatní. Hráč se zavazánýma očima má za úkol vidět se poslepu jakýmkoli směrem ze středu. Jakmile na někoho narazí, opatrně mu osahá obličej a řekne na hlas jeho křesťní jméno. Když uhlásí hráče správně, je slepou bábou ten, kdo byl poznán, pokud ne, slepá bába zůstává.

2. BONBÓN. Všichni se v kruhu posadí na zem, zavouří oči a vedoucí každému vloží do ruky bonbón (každému jinou).

Na tři kousnutí

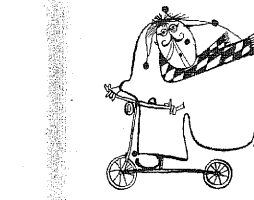

Na stole je kousek syra a v tom syru samá díra. Jestli je ti po chuti, snež ho na tři kousnutí: raz, dva, tři.

ný). Po chvilce soustředěného cucání jeden po druhém vypráví: 1. jakou barvu asi bonbón má; 2. jaká krajina se každému vybavuje, když cucá svůj bonbón.

3. ZMĚNĚ RYTMU. Hráči chodí po prostoru do rytmu, který jim udává vedoucí tleskáním (tamburinou apod.). Jakmile vedoucí přestane rytmus udávat, hráči se musejí okamžitě zastavit. Hra pokračuje na jiný rytmus. Smyslem je nejen pohyb do rytmu, ale i rovnoměrné vyplňování prostoru (nikde nesmí být „díra“, nikde nesmí být moc lidí v houfu).

4. ASOCIACI ČTRONZA. Hráči běhají po prostoru na rytmus, který udává vedoucí. Jakmile zvuk přestane, hráči musejí na dvě doby (bez přemýšlení) reagovat štronzem (strnutím v sochu) na slovo, které

vé vedoucí vysloví. Např.: žid, klíč, koberec, noc, balkón, bonbón, sladkostí... Jakmile vedoucí začne udávat rytmus, sochy se zruší a hráči se dají opět do pohybu. Při dalším zastavení následuje další slovo a další štronza.

5. KOUZELNÁ ČEPIČKA. Kdo má kouzelnou čepičku, je všemocný. S čepičkou na hlavě může všechny ostatní začarovat v cokoli. Musí však s opravdickým kouzelnickým výrazem vyslovit formulu: „Bim, bam, bum!“ (Např.: „Ať je v vás stádo klokanů! — Bim, bam, bum!“)

6. UČENÍ TEXTU BÁSNICKY. Hráči se sešdnou do malého kroužku a všichni vytleskávají dvoudobý rytmus — první dobu rukama, druhou dobu rukama o kolena. Do tohoto rytmu se všichni společně učí s vedoucím text básničky Bonbón:

„Bim bam bum,
na kopci je dům,
na domě je balkón,
na balkóně bonbón,
v zámku klíč.
Odeňky piky
dveře, zámky, kliky...“

7. STAVĚNÍ DOMU. V kroužku si nejprve každý zkouší vytvořit ze svého vlastního těla dům, který stojí na kopci. Při předvádění ostatním vytváří každý dům ze svého těla a současně přitom říká první dva verše básničky („Bim bam bum, na kopci je dům“) s takovým rytmem, který odpovídá charakteru domu, námaže, s ním dům vzniká, vzhledu budoucího domu apod.

8. DIALOG S DOMEK. Hra ve dvojicích. Jeden hráč vytvoří ze svého těla dům s balkónkem, na němž leží opravdický bonbón. Druhý hráč se pokouší slovy básničky („Odeňky piky dveře zámky kliky. Kde je bonbón?“) 1. uprosit dům, aby mu dal bonbón, 2. přikázat mu co nejrychleji, aby mu bonbón vydal, 3. vybrožovat, 4. sliňovat hory doly atd. Při posledním dialogu si můžeme zkusit zahrát rozhovor tak, jak dopadá v básničce:

„Kde je bonbón?
Ten je pryč.“

Co se asi s bonbómem stalo? Zahrát si tutéž situaci v různých variantách, s různým řešením.

/pk/

(Text víkaala je z knížky *Josefa Bruknera Klíč od království*, ilustrace *Josef Paleček*)

Z ODPOVĚDÍ SEMINARISTEK NA ANKETNÍ OTÁZKY POLOŽENÉ PO UKONČENÍ POSLEDNÍ LEKCE

Měl na tebe seminář hlubší dopad, změnil nějakým způsobem tvůj přístup k osobnímu životu a vztah k povolání, k dětem?

— Pomohl mi dostat se ze stereotypu, do kterého občas upadám ve své práci.

— Znovu a opět jsem si připomněla — zastav se, vnímej, nespěchej, hraj si, rozvíjej se... — Poznala jsem úměru: skutečný kontakt učitelky s dětmi — základní předpoklad ostatně práce v mateřské škole.

— Pomohl mi překonat nesnáze v práci s letošními dětmi, které jsou bez zájmu o koloviv.

— Je vidět, že dramatická výchova byla dlouho opomíjena, protože po zavedení některých her v praxi jsem zjistila, že jde zcela bez problémů pracovat s dětmi jinak problematickými.

— Nemyslím, že by došlo ke změně, spíš k prohloubení toho, co jsem cítila, a k pozbuzení, že v tom, o co jsem usilovala a chci usilovat nadále ještě víc, nejsem sama.

— Osobní život to snad ani nijak podstatně nezasáhlo. Jen snad to, že jsem se sem těšila. Vztah k práci ovšem seminář změnil podstatně. Zastihl mě totiž přímo v „pracovní křiži“, kdy jsem měla pocit, že budu muset své povolání alespoň na nějaký čas opustit. Byla jsem jaksy vyčerpána. Ted je mi podstatně líp. Měla jsem předmět zkoumáný. Nacházím optimismus a sebevědomí pro citlivé vedení „stáda“.

Máš pocit, že se ti už daří realizovat dramatickou výchovu v praxi? Jaké jsou největší skutečně nebo předpokládané překážky v její realizaci?

— Částečně se mi to už snad daří — děti to přijímají s nadšením. Překážky jsou v počtu přítomných dětí ve třídě — při počtu 30 přítomných dětí z 37 zapsaných se nedaří s úspěchem realizovat některé hry a činnosti.

— Překážka, na kterou jsem narazila: nesouhlas vedení MŠ s pohybovými hrami, které nejsou popsány v metodické příručce Pohybové hry v MŠ...

— Překážky — vlastní nezralost, malé zkušenosti.

— Zahrávají různé hry často ve volných chvílích, ale mám pocit, že jsem do problematiky dramatické výchovy jen nahlédla; chtěla bych se toho dovědět více, např. při praktické ukázce s dětmi.

— Překážky: není propracovaná teorie (dramatické výchovy v MŠ — pozn. red.), metodika je v Programech výchovné práce špatná.

— Leccos se mi již podařilo. Těší mě alespoň skutečný zájem, chuť a nadšení dětí při těchto nových hrách. Překážkou vidím ve „vyjetých kolečkách“ a strnulosti, ze které kdosi nechce vybočit.

— Ano. Vlastně jsem prvky dramatické výchovy používala. Jen jsem si nebyla vědoma toho, že se tímto způsobem dá tak podstatně zásadněto provádět. Ted se na to cílevědomě zaměřuji. Je to práce mravenčí a vlastně jedinou překážkou v její realizaci je moje případná slabost nebo lenost promyslet postup skutečně citlivě a zodpovědně.

JAKÉ JSOU TVOJE NEJSILNĚJŠÍ DOJMY? — Z odpovědí semináristek po druhém setkání:

— Šla jsem takřka s nechtí, nevěděla jsem do čeho. Byla jsem mile překvapena, hodně mi to pomohla, odreguloval se od denních problémů, poznávám příjemně lidi, hezké chvílky, ve kterých jsou si lidé tak nějak blíží.

— Měla jsem předem představu, která mě nezklamala. Jsou tu fajn zapálení lidé. Všechny zkušenosti můžeme skvěle využít nejen při práci s dětmi, ale i v životě, v našem chování k ostatním.

— Šla jsem z povinnosti. Při uvítání káva, jablko a praktické ukázky. — Přijdu ráda zas. Poprvé školení, které mi opravdu dá něco nového pro práci s dětmi.

— Hrozně příjemná atmosféra — spousta zajímavých nápadů. Mám hlavu jako šlopek. — Zvědavost. Uvolnění. Zlepšení nády. Získání námětů pro řešení problémů.

— Jsem zakřiknutá, ale pak mě překvapuje, jak postupně dokážeme rozlázt, jak z cizích paní učitelé začíná být parta a my se na sebe usmíváme.

MÁŠ POCIT, ŽE TE SEMINÁŘ O DRAMATICKÉ VÝCHOVĚ NĚJAK OVLIVNIL? — Z odpovědí semináristek po třetím setkání:

— Můj vztah k práci s dětmi toto setkání neovlivnil. Vím, co

chci dělat, a mám tuto práci ráda. Ale nové nápady a některé hry a zkušenosti ostatních si musím zapamatovat.

— Poznala jsem, že jsou v člověku ukryté neomezené možnosti, které jsou v podstatě potlačeny. Po těchto lekcích se snažím soustředit pozornost na sebe, získávám bezvadné nápady, které jsou návodem k tomu, jak klidně a spokojeně lze vykonávat veškerou činnost. Pokud některou hru použiju při práci s dětmi, nacházím stále nové a nové cestičky k sobě.

— Poznávám hloubku dramatické výchovy, poznávám sebe a uvědomuji si možnost toho všeho i aktuálněto problémů dnešního světa a nutnost jejich řešení v mateřské škole. — Je důležité, abychom se spojily v názorech, protože v mateřských školách jsou zažité určité způsoby vedení dětí ne vždy správné, ale když jste denně v takovém prostředí, mnohdy začínáte pochybovat o tom, co si myslíte nebo o čem jste přesvědčeni, že to tak má být. Na takovýto školení vlastně získáváme spojení.

— Něco z našeho „hraní“ už jsem vyzkoušela na dětech a ty to velice zaujalo.

— Začala jsem mít pocit, že jsem z té své práce už příliš unavená a vyčerpána, a že to tedy asi nedělám dobře. Setkání s dramatickou výchovou mi dává naději, že se najdu a že lidský, citlivý přístup lze najít i k těm třicet cizím dětem.

— Cítím v sobě větší potřebu hrát si s dětmi a strhnout je s sebou do hry, ale bohužel mi na to vlastní hraní „o ničem a se všem“ přijde v denním režimu mateřské školy strašně málo času a podpory od ostatních. Jinak se tedy cítím krásně uvolněně, což je prima.

— Zjistila jsem, že děti jsou schopny mnohem víc vnímat věci kolem sebe, než jsem si myslela. Pomohlo mi to najít cestu k jednomu velice do sebe staženému dítěti.

— Mám pocit, že mi tato setkání pomohla nejen v zaměstnání, ale i v objevování nových, nevyšlápaných cestiček při výchově dětí vlastních (šestiletých)...

— Dříve mi nebylo docela jasné, co dramatická výchova obnáší, dnes jí využívám každý den, a to s pocitem, že to, co s dětmi dělám, patří do dramatické výchovy — a také na dětech pozorují větší zájem a radost z těchto her.

— Začínám si uvědomovat význam své práce a myslím si, že to vůbec nebudu pro mě jednodušší než dříve. Naopak.